

Vēstuli gaidījāt? Valsts ieņēmumu dienesta iniciatīva cīņā pret ēnu ekonomiku 1/35/24

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmeļevska

Direktore nodokļu konsultāciju nodaļā, personāla un organizāciju pārveides pakalpojumu vadītāja Baltijā, PwC Latvija
Irēna Arbidāne

Projektu vadītāja nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Viktorija Volta

Valsts ieņēmumu dienests (VID) ir izstrādājis plānu tādu situāciju risināšanai, kur fiziskās personas nav pilnībā deklarējušas savus ienākumus. Šogad VID ir identificējis ap 70 000 personu, kuru bankas konta apgrozījums un deklarētie ienākumi atšķiras vismaz par 20 000 eiro. Ar 1. septembri VID plāno sākt masveida paziņojumu izsūtīšanu, lai aicinātu iedzīvotājus pārskatīt savus ienākumus un deklarēt tos pilnā apmērā.

Šādu vēstuļu sūtīšana nav jaunums – VID tās izmanto jau vairākus gadus, lai pārbaudītu, vai persona deklarē visus apliekamos un neapliekamos darījumus. Vēstule pienāk elektroniskās deklarēšanas sistēmā. Paredzēts, ka VID sagaida atbildi 30 dienu laikā, skaidrojot atšķirību iemeslus vai labojot gada ienākumu deklarāciju, ja persona konstatē, ka nesakrītības bankas kontu apgrozījumā un deklarācijā izriet no nedeklarētiem ienākumiem.

PwC pieredze

Mūsu klienti ir saņēmuši līdzīgas vēstules ar pieprasījumu skaidrot konta apgrozījumus jau no 2018. gada, jo kopš 2017. gada VID saņem informāciju par Latvijas rezidentu kontiem, kas atvērti gan vietējās, gan ārvalstu bankās. Tomēr VID pieejamā informācija ir ierobežota. Pieejams ir tikai viens skaitlis – konta apgrozījums –, kurš pastiprinātu VID uzmanību saņemt, ja būtiski atšķiras no deklarētajiem ienākumiem. Šādas iniciatīvas rezultātā VID pārliecinās, ka persona deklarējusi ienākumus pilnībā un nav nekādu papildus deklarējamu darījumu vai apliekamu ienākumu, kas jānorāda deklarācijā un par kuriem jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN).

Mūsu uzkrātā pieredze liecina:

1. Informācija, kas ir pierādāma ar dokumentiem, samazina VID papildu pieprasījumus. Tādēļ līgumu kopiju un konta izrakstu kopiju iesniegšana kopā ar argumentētiem paskaidrojumiem palīdzēs efektīvi sazināties ar VID;
2. Būtiski ir sazināties ar VID jau laicīgi, īpaši tad, ja informācija iesniedzama arī par ārvalstu banku kontiem, no kuriem pārskatus nav iespējams saņemt pirms VID norādītā atbildes iesniegšanas termiņa. Pastāv iespēja vienoties ar VID par atbildes sagatavošanas termiņa pagarinājumu;
3. Viena no iespējām ir nodokļu rezidences atcelšana, lai nesniegtu paskaidrojumus nākamajos gados. Jāatzīmē, ka klienti nereti nav atcēlušī savu nodokļu rezidences reģistrāciju, tādēļ saņem un turpinās saņemt šādus pieprasījumus. Ja persona tomēr ir nodokļu rezidents ārvalstī, tad nodokļu rezidences reģistrācijas atcelšana nodrošinās argumentus, lai sniegtu VID

tikai daļēju informāciju par Latvijā gūtajiem ienākumiem;

4. Atbildi par darījumu būtību ir vērts apliecināt ar paskaidrojumiem, kādēļ šie ienākumi nav apliekami Latvijā, atsaucoties uz konkrētiem likumu vai konvenciju pantiem. Piemēram, ienākumu no darba pienākumu pildīšanas ārvalstī neapliek ar Latvijas IIN, ja šajā valstī jau ir samaksāts IIN. Tas jāpierāda ar dokumentiem, kas apliecina nodokļa samaksu ārvalstī.

VID iniciatīvas mērķis

VID mērķis ir ne tikai palielināt nodokļu ieņēmumus, bet arī izglītēt sabiedrību par nodokļu nozīmi valsts labklājībā. Šis gads iezīmējas kā īpašs, jo VID līdz šim nav tik vērienīgi sūtījis šādus paziņojumus fiziskām personām, bet vairāk pievērsies juridisko personu lokam ēnu ekonomikas samazināšanas kontekstā. Saskaņā ar plānu šogad paziņojumus saņems tie, kuru bankas konta apgrozījums un deklarētie ienākumi atšķiras vismaz par 20 000 eiro, taču nākamgad VID plāno apzināt arī tos nodokļu maksātājus, kuru ienākumu atšķirība ir 10 000 eiro.

VID vadība cer, ka lielākā daļa neatbilstību ir skaidrojamas ar neapliekamām ienākumiem vai ar nezināšanu, nevis ar apzinātu nodokļu nemaksāšanu. VID ģenerāldirektore Baiba Šmite-Rože sarunās publiskajā telpā ir uzsvērusi, ka nevienu nodokļu maksātāju nesodīs par ienākumu labprātīgu deklarēšanu, bet sodu piemēros tiem, kas apzināti izvairīsies no atbildes uz VID paziņojumiem. No PwC pieredzes jāatzīmē, ka atšķirības bieži skaidrojamas ar neapliekamām darījumiem, ko personas veikušas, bet nav deklarējušas, tādēļ piemaksas rodas reti. Taču jāapzinās, ka brīvprātīga nodokļu piemaksa rada nokavējuma naudas aprēķinu.

Secinājumi

Ir svarīgi sadarboties un operatīvi atbildēt uz VID pieprasījumu – ja nepieciešams, iesniegt gada deklarāciju vai tās precizējumus un skaidrot ienākumu izcelsmi, argumentējot ienākumu nenorādīšanu deklarācijā. Ja noteiktajā termiņā nebūs iespējams visu nepieciešamo informāciju iegūt, tad labāk sazināties ar VID un lūgt atbildes sagatavošanas termiņa pagarinājumu, nevis ignorēt pieprasījumu bez saziņas.

Ja nodokļu maksātājs neatsauksies uz paziņojumu, VID veiks padziļinātu auditu un, konstatējot pārkāpumus, varēs izstādīt rēķinu par nenomaksātiem nodokļiem. Tomēr, ja ienākumi tiks deklarēti un nodokļi samaksāti, tad sodu nepiemēros. VID norāda, ka nokavējuma naudu var aprēķināt tiem, kas deklarāciju iesnieguši ar nokavēšanos, radot nodokļu parādu, kas samaksāts novēloti.